

ЈОВАНКА СТОЈЧИНОВИЋ НИКОЛИЋ

МАГИЈА ЖИВОТНОГ И ПЈЕСНИЧКОГ ИСКУСТВА

Милуника МИТРОВИЋ: ПРИВРЕМЕНА УТОЧИШТА, Повеља, Народна библиотека „Стефан првовенчани“, Краљево, 2019

У најновијој, деветој књизи пјесама, *Привремена уточишта*, Милуника Митровић је задржала започети, још од прве књиге, *Биографија душе*, 1996., модеран пјеснички израз проткан филозофским сентенцама из живота. Иначе, поред поезије објавила је збирку прича, те сентенце и хаику, а бави се и књижевном критиком, објављујући у домаћој књижевној периодици, као и заграничним електронским медијима.

Књигу чине четрдесет седам пјесама распоређених у четири циклуса, с тим што се прва пјесма „Заборављени знаци“ издваја у самосталну, прошку пјесму, да би се потом низали циклуси: „I Соба унутра“, „II Оближња блаженства“, „III Привремена уточишта“ и „IV Млечно светло“.

У првој, сјајној пјесми у књизи „Заборављени знаци“ (пролошка), пјесникиња нам скреће пажњу на језик, односно упућује нас на кретање свјетлости и освјетљења потоњих пјесама у књизи, усмјеравајући своју поетску ријеч на важност језика као алфа и омега добре поезије. Језик упоређује са „белом скрамом на млеку“ мислећи притом на његову чистоту и неукљаност „туђицама“, јер пјесник „рије невидљивим кљуном“ у његовој дубини да би на површину, заправо у саму срж пјесме уврстио чисто злато. У језик су утиснуте ријечи као у „подводни гребен / пун мрачних пећина“, које треба издвојити из водене симболике. Није вода само за љескање и пловидбу, него је извор живота и прамајка рађања. Стихом повезује подземне и надземне струје. Ријечи у стиховима (пјесмама) су знаци који нас упозоравају да у свјетлости препознамо и „омаму таме“. У пјесми је пуно симболичких појмова, као нпр.: „дупло дно пакла“, наспрам „рајева ближњих“, „пад у невиност“ и сл. Помињући Итаку (грчко митолошко острво, постојбина Одисеја), „многожуђено“ у оличењу чежње за завичајем и носталгијом; у овом случају у питању су гласови које „смирено слутиш само“.

У филозофију животног искуства смјештена је магија собе („Соба унутра“) у коју лирски субјекат улази након дужег одсуства са посебним осјећајем и „предзнаком“, јер ће је тамо дочекати устајали ваздух, воњ, паучина, али и помисао „да је најпрече имати само један убоги смотуљак ствари“. Њих, ствари, повезују асоцијације с временом које је присутно негдје у подсвијести пјесникиње, јер ће у том времену можда само бити потребни: „нови веш, свечани преоблак, марамица, огледалце и још која укупна симболичка ситница“, као наговјештај

последњег животног круга. Живот поприма сигурност када си „Овде“ да се можеш одазвати сам себи у сваком тренутку, па и у сну, јер само се тада не осјећа протицање времена. У сталној је бризи о „силасцима низ време“, будна као водени одсјеви из којих се повремено стварају концентрични кругови („Кругови на води“), као животи кругови, иако присуство у свему изазива њено чуђење, чак и у „кратким данима среће“ у безнадежно суровом свијету. Али, улазећи у срж својих лирских предјела, једино се још чуди „како се ничему више не чудим / ничем сем овим речима“ („Чуђење“).

Митровићева успоставља равнотежу између спољњег и унутрашњег свијета, питајући се „где су линије тог раздвајања“, увиђајући да је пужу заштита од вањског свијета његова кућица, само под условом да преживи „феномен животног круга“ и не спозна „охолост шапе“, која га може згазити, или „опасност од брзих магистрала земљом и небом“ („Пуж“). У својим пјесмама, које поприлично носе печат аутобиографског, настоји да осветли различите животне фазе и догађаје („Ако овако наставим“, „Бреза“...). Колико год језик био у тежњи да учествује у свеукупности збивања и догађаја, толико је мало ријечи у самом средишту којима се може вјеровати, посебно ако су ријечи „себељубне“; понекад треба и ћутати чекајући да се све посложи на своје мјесто. Отуда у пјесми „Слапови“ као мото цитира Јована Крстића: „Не треба више говорити о језику, / треба говорити о ћутњи“.

Пјесникиња се подједнако „сналази“ у свим тематским изворима, па када је ријеч о природи „улази“ у њено метафизичко стање гледајући како се „разилази тама иза прозора“, док свањива дан наговијештен „љупком несталности оближњих врабаца“, тих малих пернатих грудвица, па су у пјесми покретач енергије која се постепено из таме „пресвлачи“ у сјај („Разилази се“) и обрнуто. Тако се у пјесми „Ноћ изгрева“, прва слика чини уобичајеном, иако се „ноћ надима и расте собом занета“. Све се полако стишава, малаксава, само Јудин пољубац се спушта „у тихом предграђу богу иза ногу“. Он је само један од имагинарних процеса који су у „прозраку вечности“.

У свим порамма, када за то дође вријеме, настањује се јесен, па и у пјесми „Јесењи аутопортрет“ у којој су наглашене синтагме: „скрама влаге“, мутан обрис“, „слијепи демон из ноћашњег сна“, „блиједи силуете“, „смртна жудња“... Ауторка дочарава нови живот у другим (јесењим) околностима. Први циклус је нешто више херметичан у односу на остале циклусе.

У другом циклусу наставља се улога природе згуснута у пјесникињину мисао, озвученом музиком зуја пчела, док су музицирале сакупљајући нектар. Веза између прошлости и садашњости је стаза, којом док пролази, носи у сјећању „гранчице сенки огромних липа“, елегично присјећајући се младости у којој су подједнако (липе и пјесникиња), биле младе и одолијевале „лакој дрхтавици“. Сада читав дрворед полако нестаје, што се рефлектује и на људски живот, па Њено „промишљање свијета“ се прожима са животом природе:

„Месец се спустио тако дрско / као да ће управо пасти ми на руку да је лизне / а звезде расејано сести у тањир / Тек ради друштва“ („Ноћник“). Користећи се језиком мање познатих ријечи у литератури (кованицама): „Живуљка“ (растиње), „многожуђене“, „разглобљене“, „рашчаране“, „себелубље“, „дивљакушица“, „непрозир“, „пераје облака“, „левитирати“, „подбити“... на посебан начин прожимају се пјесничке слике, као нпр. у пјесми: „Није ту“... „Час један лист се подбије / под пазух другом да нађе хлад / Сад наопачке пропну се један другоме на леђа...“ Лишће као да се игра жмурке, каже пјесникиња, описујући „стање тренутка“ који јој је као посматрачу освјежио импулс времена.

Пјесничке слике су уочљиве и у минијатрама, са свега неколико стихова: „Лећи у ову зелену траву / Гледати у плаво небо / Склопићу капке / И видети те очи / Ту траву у небу“ („Па шта“). Освајање свијета природе се наставља преко сунцокрета који „упире у небо своје исколачено око“. Стихови, дубоко интонирани, рађају се и тамо гдје понекада само „пуцкета време“, јер „од огледала / у коме се огледа свет / остала је само срча“ („Очаравање“). Милуника Митровић остаје досљедна свјетлости у било ком облику да се јавља, јер захваљујући њој, свјетлости, увезује времена садашње са прошлим и будућим, али истовремено акцентирајући суштину свега, а то је: пролазност свега, која је свакако дио животне приче.

Пјесма „Ако овако наставим“ у мом ишчитавању заузима повлашћено мјесто, јер на посебан начин спаја прошло са будућим унутар вишег генерацијског кода. Пјесникиња недвојбено посматра себе извана и изнутра дајући сигнал (назнаку) шта би још могло да се деси „ако овако наставим и остарим још дубље / и опуштеније“ („Ако овако наставим“). Њена визуелна чула сежу чак и до ормара са „старомодним хаљинама“ и полица са прашњавим књигама, а с друге стране, угледаће се у свему на своју унучицу, „као да ми је она другарица узор за којим лудујем“. Свој језички потенцијал ауторка користи да, метафорички речено, извана дотакне и себе будућу („кад споља баш скроз остарим“), али одмах, себи будућој, приписује себе прошлу, обликујуће у сјећању себе као „мршавицу“ док рецитије чика Јовину пјесму: „Шта је данас овом ветру“. Одмах потом, прелази на сасвим друге знакове пјевања, користећи се именицама: „хладноћа“, „самоћа“, „плакање“... апострофирајући временски универзум од дјевојчице са лутком од „каучука“ преко прекомјерности самоће и тмине на брисаном пољу до „зимске вејавице залутале усред лета“. Текстура слојевитости у пјесми скоро да је опипљива и пажљиво бирана.

У пјесмама „Последње речи“ и „Црнобела јулска“, којима се завршава други циклус, сусрећемо се са реалним односима човјека кроз живот, било да се ради о: дому за старе, трошној кући, врлетима брда, шума и висова, или пак „сећања сневача на пастира ког нема“ („Црнобела јулска“).

Циклус „III Привремена уточишта“, започиње истоименом пјесмом

наговјештавајући свођење животних рачуна, помало са ироничним предзнаком, јер у „бањском хотелчићу“ свјетла се рано гасе и „закључавају се улазна врата“, као да се с њима и живот ставља под кључ. Без обзира на све, поетски приступ је ослобођен патетике, али са изразитим пјесничким симболима и сликама; читајући књигу поезије Ђека Маринаја (албанско-америчког писца), пјесникиња води унутрашње разговоре (сама са собом) и пјесником који проговара из своје поезије, коме је и посвећена пјесма „Песничка слика“.

Међу пјесмама посветницама су и пјесме: „Бреза“ (кћерки Тањи), „Док зуј тестере“, за др М. Јевтића, те пјесма из посљедњег циклуса „Ослушкивање“, за Д. Ј. Данилова на песму „Лавина“.

Обраћање кћерки у пјесми „Бреза“, је производ суђених животних датости, јер кћерка, стицајем околности, живи изван државе у којој је пјесникиња (мајка): „Тако сија ми свет тобом кћери моја“... Дрво бреза је у средишту догађаја, јер под „љупким“ њихањем њеног лишћа, мајка и кћерка, тамо негдје у свијету, испијају кафу и „златне одсјаје“ јесени, сучавајући се са „свјежим дахом плаветнила“, као симболом слике из живота.

Веома је интересантан и слојевит опис доживљаја, као и сам наслов пјесме: „Док зуј тестере“, посвећене др М. Јевтићу, јер је у питању оперативни захват који се ради уз локалну анестезију, па пјесникиња, улазећи у сасвим нови перцептивни доживљај, стиче и ново искуство, схватајући вишенамјенске употребе чекића и тестере, уз чије звукове лирски обликује ту „свечано мистичну чар“. У људској је природи присуство страха, али и нада за оздрављење као „прољеће које иза облака кроз окна свиће“. Именице: „прољеће“ и „свиће“ служе као средство повезивања са свијетлом будућношћу, у овом случају, оздрављењем.

У посљедњем циклусу „IV Млечно светло“, који има само осам пјесама, симболичким „потенцијалом“ успијева човјека да смјести у „спиралу времена и места“, преко „развејаних белина“ и „црних врхова шуме“. То протицање времена је посебно наглашено и у овом циклусу. „Мај је и држећи се реке пробијаш се кроз врбаке“. Њено жуборење стиже чак из сјећања оличеног у путоказу који пјесникиња носи са собом још из „дубине времена: „Слутња првотног еха из кога долазимо и отичемо / као река је понорница“ („Ослушкивање“). Временска укрштања имају дубљу видљиву и невидљиву интонацију. Пјесник се из садашњег времена пита: „Кад се то неприметно разиђосмо / са нашим властитим животима?“ („Фајронт“).

Градећи цјеловитију слику у пјесми су посебно истакнути синтагме и лексеми: „октобарска ноћ“, „ниске звијезде“, „стазе и богазе“, „мостови“, „тајне издаје“, „мртви чворови“, „исијавање угарка“ и „празне чаше“, јер „ближи се полако фајронт / кафаници нашој“... „Све у свему / шака песка бачена у море“ („Фајронт“). Иначе, пјесма „Фајронт“, која је посљедња у књизи, смјештена у циклус „IV Млечно светло“, иако то није назначено, својом садржајношћу а и насловом, могла би се сматрати епилошком.

Пјесникиња, Милуника Митровић, књигом пјесама *Привремена уточишта* успјела је да се попне на сами врх пјесничке и књижевне пирамиде. Свијетлећи кроз стихове, снагом животних преиспитивања и „сажетошћу исказа“ о којима у свом критичком осврту шире говори Бојана Стојановић Пантовић, Митровићева својом сјајном поезијом освјетљава и увјерава нас у трајност ове поезије, у временима која долазе, не само у нас, него и на планетарном нивоу.